

Durmuş Hocaođlu

Lümpen Batılılaşma ve Son Durağı

Gelecek., Yıl: 1., Sayı: 04., 23.02.2001-01.03.2001., s.10

Durmuş Hocaođlu, *Gelecek* Yazıları Sıra No: 04

Künye:

- Hocaođlu, Durmuş., “Lümpen Batılılaşma ve Son Durağı”., *Gelecek.*, Yıl: 1., Sayı: 04., 23.02.2001-01.03.2001., s.10

Bütün dünyada Batı Problemi ile ilk olarak ve en şedîd bir sûrette yüz-yüze gelmiş olmasına rağmen, Türkiye, onu kavrayabilme ve halledilme husûsunda fevkalâde başarısız olmuştur. Fikrimce bu başarısızlığın ifâde edilebilmesi için yukarıda kullanmış olduğum “fevkalâde” sıfatı dahi kifâyettâr olmamaktadır; belki de “trajik” sıfatı ile şeddelendirilmelidir. Beni bu hususta haksız addedenler olabilir. Şâyet bu muvaffakiyetsizlik herhangi, sıradan, geleneksiz, tarihî derinlik ve tecrübeden mahrûm, anakronik bir ülkeye âit olsaydı ben de bu fikre iştirâk etmekte tereddüt etmezdim; lâkin, söz konusu olan, Biz olunca, az bile bulduğumu söyleyebilirim; evet az bile; ama ne yazık ki en ağırı ifle de bundan ibâret: Batı’nın can yakan bir problem olarak zuhûrundan beri aradan geçen iki asrı aşkın bir müddetten beri bu problemin halledilememiş olması, ancak *fevkalâde trajedik* olarak adlandırılabilir.

Bu problemin, gerek Osmanlı ve gerekse de Cumhuriyet dönemlerinde, bütün iyi niyetli gayretlere rağmen çözülememesi onun git-gide kronikleşmesine, çözümlü daha daha zorlaşan bir kör düğüm hâline gelmesine yol açmış olduğu gibi, dejenere bir toplumsal değişime de sebebiyet vermiştir: **“Lümpen Batılılaşma”!** Yâni, Lümpen Batılılaşma, Batı Modernitesi’nin künhüne vâkîf olamamanın getirdiği hazîn ve gayri kaabil-i içtinab bir netîce olmuştur. Bu muvaffakiyetsizliğin sebeplerini anlamak ve kendi şartları içerisinde muayyen bir dereceye kadar mâzûr addetmek de mümkündür; ancak anlamak ve/ya mâzûr addetmek, bu muvaffakiyetsizliğin yol açmış olduğu fecî âkıbeti değiştirecek değildir.

İmdi, Batı Problemi’nin çözülememesi, gerçekten de bir fâcia olmuştur; bu fâcia, alelumum anlamıyla İmparatorluğun güç ve toprak kaybederek küçülmesi olarak anlaşılmakta ise de bu, sâdece onun dar anlamıdır; asıl fâcia, daha büyüktür: Bir medeniyetin çöküşü! Yükselen bir dünyanın, Batı’nın ezdiği ve çöktürdüğü bir medeniyet!

Osmanlı’nın Batı dünyası, yâni Avrupa ile olan münâsebetleri dostâne olmayan bir ortamda gelişmiştir; iki dünya arasında medenî-kültürel münâsebetler son derece mahdut kalmış, bütün *Osmanlı-Avrupa münâsebetleri tarihi* asıl olarak bir *vuruşmalar tarihi* şeklinde tecellî etmiştir.

Bu elektrikli münâsebetler tarihinin gelişimi, onyedinci asrın sonuna kadar hemen-hemen hep Osmanlı'nın lehine sonuçlandı ve netîceten, Osmanlı'da, Kürre-i Arz'ın tanıdığı bu ikinci gerçek imparatorlukta, uzun asırlar boyunca ağırlıklı olarak topun namlusundan tanıdığı ve her karşılaşmasında beşini-onunu hâk ile yeksân ettiği Avrupa devletlerine karşı takındığı bir tekebbür hâlet-i rûhiyesi hâsıl oldu. Bir yandan bu gergin münâsebetlerin; diğer yandan daha henüz Osmanlı tarih sahnesine çıktığında dahi büyük ölçekte gerilemeye yüz tutmuş bulunan İslâm kültür ve medeniyetinin bu tereddîsinin devam etmesi ve inhitâta dönüşmeye başlamasının da tesiriyle, O, Batı cenâhında ne gibi kültürel, felsefî, ilmî, fennî, teknik-teknolojik gelişmelerin cereyân etmekte olduğuna ciddî bir alâka hissetmedi. Bu sûtunda bu mevzûu ayrıca açarak sözü dağıtmak istemem; ama, Osmanlı'da İlim ve Felsefe'nin dramatik çöküşünün üzerinde bilhassa ziyâdesiyle durmak gerektir: Bu çöküş, dev gibi bir ülkenin minicik beyinleri eline düşmesi netîcesini hâsıl etmiş ve çöküş üzerinde bir negatif geribesleme etkisi yaratmıştır. Sâdece bir tek hipotetik senaryo dahi bu dramın boyutları hakkında bir fikir verebilir: Şâyet Newton, Galilei, Descartes, Leibniz... ilh. bu topraklarda yetişebilseydi, çok şeyin farklılaşacağını, Tarih'in tamâmîyle başka türlü olacağını iddia etmek hiç de bir vehim telâkkî edilemez.

İmdi; yukarıda bahsettiğimiz bu mutlu çağ — **Osmanlı'nın Altın Çağı** — bitip de, ardarda gelen ve durdurulamayan askerî mağlûbiyetler sistematik bir hâl almaya başlayınca, Devlet-i Aliyye, gücünün mâhiyetini fehmetmekte âciz kaldığı kavî, ganî ve kendisine karşı, yüzlerce yılın biriktirdiği mutaassıb bir kin ve nefret ile bilenmiş müttehîd bir Batı karşısında, sâdece topraklarını ve devletini koruma sevk-i tabîisi ile hareket etmeye başladı. Osmanlı'nın bilhassa 1768 harbinden sonra artık Avrupa kıt'asında keybedilen toprakları istirdâd etme hayâllerinin kâffeten suya düşmesi ve akabinde Kırım'ın kaybı **tarihî bir kırılma** noktası hükmündedir. Kırım'ın kaybının aşırı derecede büyük bir psikolojik travma hâsıl etmiş olmasına dikkat edilmelidir. Zira, Kırım, elimizden çıkan topraklar arasında ilk defa olarak kâmilen Müslüman ahâli ile meskûn olması bakımından çok ciddî bir mânâ ve ehemmiyet taşımaktadır; öyle ki, Sultan I. Abdülhamid, Büyük Katerina'nın kendisine metreslik yaptığı General Potemkin tarafından Özi Kalesi'nin zaptedilmesi ve 30.000 Müslümanın katledilmesi haberini aldığı anda, ânîden felç olmuştur.

Artık, Osmanlı'nın bundan sonraki bütün politikası, Tarih'e, Tarih'in akışına meydan okurcasına, inhitâtı durdurmak, elindeki her karış toprağı korumak olmuştur; ama, hâlâ kimlerle boğuştuğunu bilmemektedir. Bundan sonrası, durdurulamayan Gerileme'nin bir Çöküş'e dönüşmesidir; bilhassa 1821 ilâ 1921 arasındaki yüzyıllık süre, bir "**felâket asrı**" olmuştur. Batı'nın ve tabîî ki onun bir anlamda bir parçası olarak telâkkî edebileceğimiz Rusya'nın tevcîh ettiği hâricî tazyikten maâdâ, yine bu hâricî faktörlerle yakın bir irtibat içerisinde olmak üzere, içeriden de patlayan ve ardı-arkası kesilmeyen isyanlar ve bağımsızlık savaşları karşısında git-gide bunalan ve zorlanan İmparatorluk, bu uzun yüzyılda, bu "**en uzun yüzyıl**"da, ağır-ağır, eridi ve bitti...

Bir 'bütün' olarak Türkiye'nin, yâni Osmanlı'nın ve Cumhuriyet'in, Batı ile olan münâsebetleri, aynı zamanda O'nun psikolojisini de etkilemiş olup, münâsebetlerin tarihi ile çok sıkı bir tetâbuk arzeden bu psikolojinin tarihi serencâmını, ilk periyodu şimdilik atlayarak, kısaca şu fâsılalara taksim edebiliriz:

1: Tekebbür Devri: Şevket ve azamet döneminin psikolojisinin hâkim olduğu olan bu dönem, uzunca bir müddet, gerçekten de Türkiye'nin sâdece askerî değil birçok alanda Batı'dan üstün olduğu bir zaman dilimi olup, bir bakıma, Avrupa'nın pek de incelenmeye lüzum addedilecek mertebede ciddîye alınmadığı; fakat aynı zamanda çürümenin tohumlarını da içinde taşıdığı bir dönemdir. Kendisine duyulan îtimâd-ı nefsâniyenin, aşırı, azîm bir hadde varması, fikrî-felsefî inhitat ile birleşince, ezeli rakîbin tahkîk ve tedkîkini tahrîk edecek olan psikolojik ve entellektüel zemîni yok etmiştir.

2: Takdîr Dönemi: Osmanlı'nın artık harp meydanlarında aldığı mağlûbiyetler sistematikleşmeye, bir vakitler her kapışmasında galip geldiği Kefere'nin boynu ve bileği bükülemez olmaya başlamıştır; artık Avrupa imparatorlarının protokolde ancak Sadr-ı Âzâm'a denk olduğu günler geride kalmıştır; artık vaziyet ciddileşmektedir; artık Kefere'nin takdîr edildiği, bir *takdîr objesi* olduğu dönemdir. Ama kuvve-i mâneviyye hâlâ sağlamdır; aradaki mesâfenin her şeye rağmen hâlâ kapatılamaz olmadığına inanılmaktadır.

3: Hayranlık Dönemi: Ondokuzuncu asırdan îtibâren, Türkiye, Avrupa karşısındaki statü kaybına paralel olarak git-gide artan bir hayranlık psikolojisine saplanmaktadır; kuvve-i mâneviye, kendisine ve değerlerine duyulan îtimad hâlâ muayyen bir kıymet ve güç sâhibidir, fakat günden-güne de erimektedir; Kefere artık sâdece bir *takdîr objesi* değildir; o daha yüksek bir mevkie, *hayranlık objesi* mevkiine terfî etmiştir. Türkiye, artık Batı'ya hayrandır; ne varsa, hemen-hemen sâdece Batı'da vardır!

4: Teslimiyet Dönemi: Mîlâdını, kabaca, yukarıda zikrettiğim ve “**İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı**” olan “**felâket asrı**”nın başlangıcı olarak alabileceğimiz ve ivmelenerik bugüne dek uzanan bu dönem, aradaki mesâfenin kapanmak yerine git-gide daha da açıldığı ve bunun da ruhlardaki bütün dirençlerin kademe-kademe kırılmasına sebebiyet vererek, kuvve-i mâneviyenin, îtimâd-ı nefsâniyenin zâil olduğu ve Batı'ya sâdece hayran olmak değil, teslim olmak lâzım geldiği şeklindeki bir inancın yaygınlaştığı, son dönemdir. Artık ne varsa, sâdece ve yalnız Batı'da vardır!

Bu dönemlerin kronolojisine dikkat edildiğinde, şunların görülmezlik edilemeyeceğini ileri sürebiliriz:

1: Osmanlı, o kadar uzun müddet yan-yana aynı kıt'ada yaşamış olmasına, asırlarca süren bir münâsebetler tarihine sâhip olmasına rağmen, Batı'nın ve bilvesîle Batı Problemi'nin ne olduğunu dört başı mâmur bir şekilde, künhüne vâkıf olarak, anlayamadı; daha doğrusu hep yanlış anladı. Bu, aşırı derecede büyük bir medeniyet krizidir: Osmanlı, Batı'nın ne olduğunu doğru-düzgün deşifre edemediğinden göçüp gitmiştir. Osmanlı'nın bu anlayış problemi, hemen-hemen aynen Cumhuriyet dönemine de intikal etmiştir; uzun sözün kısası, Cumhuriyet de Batı'nın ne olduğunu hiç bir zaman anlayamamıştır.

2: Anlaşılamayan husus şudur: Ortada ciddî ve müzmin bir Batı ve Batılılaşma Problemi vardır; bütün dünyayı saran bu süreç karşısında artık direnmenin bir anlamı kalmadığı gibi bilinçsiz ve sathî bir batılılaşma da sâdece felâket getirmektedir ki bu felâketin örneğini başka yerde aramak abnlamsızdır; en iyi örnek Biz'iz, Biz!.. Şu hâlde, ilk önce, bugüne kadarki metodların terkedilmesinin veya ciddî bir kritikten geçirerek revize ve rektifiye edilmesinin şart olduğunu kabul etmeliyiz; denenen bir daha denenmez; bu metodlar bugüne kadar sadra şifâ birşeyler veremediğine göre, onalrın yanlış olduğuna hükmetmekten çekinmemeliyiz. Yapılacak olan şey bu fiilî realiteyi, yâni zâten fiilen cârî olan, istense de reddedilse de hükmünü icrâ eden Batılılaşma'yı soğukkanlıkla kabul etmek ve onu, künhüne vâkıf olarak, evrensel değerlerini, unsurlarını, elemanlarını ve normlarını kendi şartlarımızda ve kendi değerlerimiz, unsurlarımız, elemanlarımız ve normlarımızla sentezleyerek yeniden inşâ etmektir. **Millî ve Rasyonel-Sentetik Batılılaşma veya kısaca **Garplılaşma** tâbiri ile kastettiğim budur. Bunun da temeli, çok kısaca, Zihniyet Devrimi, Sinâileşme ve Demokratlaşma olarak özetlenebilir. Bilinmelidir ki, **Batılılık**'ın sâdece Batı'ya, Avrupa-Kökenli olmaliğe mahsus, özel ve elde edilmesi çok zor, pratikte ise imkânsız ve ancak doğuştan sahip olunulabilen bir keyfiyet, “verilen” bir statü olmasına mukabil, Batı'nın evrensel olan yanı, yâni **Garplılık**, bütün dünyada genel-geçerliği olan, belirli bir coğrafya, belirli bir ırk, belirli bir din ile sınırlandırılmayan, evrensel bir keyfiyet, “kazanılan” — daha doğrusu “kazanılabilir” — bir statüdür; bir “zihniyet”tir, bir “var-olma tarzı”dır, bir “yaşama**

tarzı”dır ve en önemlisi, bazı şartların sağlanması halinde, **kazanılabilirlik** gibi bir özelliğe sahiptir. Bu son husus, onun evrensel niteliğini sağlamaktadır; ama, bu evrensellik, her toplum tarafından yeniden inşa edilmek demektir aynı zamanda ve bu da her toplumun kendi özel şartları muvacehesinde ve “**rasyonel**” ve “**sentetik**” bir yolla elde edilebilir.

Ve yine bilinmelidir ki, aksi, bizim bugün yaşadığımız keyfiyettir: **Lümpen Batılılaşma!**

3: Batı ile olan münâsebetler tarihimizdeki bu uzun zaman dilimi, aynı zamanda, ilk dönemdeki **Üstünlük Kompleksi**’nin, birtakım safâhattan geçerek, son dönemde bir **Eziklik Kompleksi**’nde noktalandığı bir tarihî süreçtir ve, ilk önce Tepe’de başlayan ve uzunca bir müddet esas olarak elit tabakayı etkileyen bu **psikoloji bozulması**, zamanla, birçok bakımlardan topluma, Taban’a, Büyük Kitle’ye dahi sirâyet etmiştir. Bunun son ve en büyük örneği de Avrupa Birliği’ne karşı, git-gide yaygınlaşan ve ekseriyeti de hesaptan-kitaptan mahrum ve durdurulamazlık niteliği kazanmaya başlayan büyük yönelimdir.

Teslimiyet’ten daha da ötelere geçerek varlığını Avrupa Birleşik Devletleri’nin varlığının potasında eritmeye, yâni kendi varlığını yok etmeye, “**intihar**”a doğru bu yöneliş, Türkiye’nin Batı karışısındaki eziklik psikolojisinin ve Lümpen Batılılaşma’nın tepe noktasını teşkil etmektedir.

